

Η Ουκρανία ως σύγχρονη Ιφιγένεια και ο Θουκυδίδης (Γράφει ο Θεόκλητος Ρουσάκης)

Η εικόνα της θυσίας της Ιφιγένειας, στην απαρχή της εκστρατείας για τον Τρωικό Πόλεμο, προσφέρει ένα διαχρονικό κάτοπτρο για να σκεφτούμε τη σύγκρουση ανάμεσα **σε σκοπό και μέσο, ανάμεσα στο συλλογικό συμφέρον και στο δίκαιο.**

Η Ιφιγένεια γίνεται το πρόσωπο μιας επιλογής όπου η ζωή ενός αθώου αντιπαράθεται με την πορεία ενός ολόκληρου στρατεύματος. Η θυσία δεν είναι απλώς τελετουργική· είναι η «ενεργοποίηση» της εκστρατείας. Η φύση και οι θεοί αρνούνται την κίνηση των στρατευμάτων προς την Τροία, ώσπου ο Αγαμέμνων ο Βασιλιάς των Μυκηνών να πληρώσει το τίμημα. Έτσι ο μύθος εγκαθιδρύει το σχήμα ότι **μεγάλες συλλογικές πράξεις απαιτούν πολλές φορές ανεπανόρθωτα κόστη και θυσίες.**

Η θυσία λειτουργεί ως πρότυπο του κόστους που υπόκειται στην πολιτική απόφαση όταν επικαλείται το «**μεγαλύτερο καλό**». Η πράξη όμως από πλευράς ηθικής είναι ταυτόχρονα «**δικαιολογημένη**» από την **αναγκαιότητα και «αδικαιολόγητη» από το δίκαιο της αθωότητας** που καταδεικνύει μια αδιέξοδη συνύπαρξη **δύο αντιτιθέμενων αληθειών**. Έτσι ενώ ο σκοπός (η εκστρατεία) νομιμοποιεί το μέσο (τη θυσία) μόνο εντός ενός κώδικα δύναμης, ο κώδικας δικαιοσύνης παραμένει τραυματισμένος. Σε κάθε περίπτωση εκεί όπου η πολιτική ζητά θυσίες, η κοινωνία οφείλει να γνωρίζει τι ακριβώς θυσιάζει.

Η ιστορία δεν γράφεται μόνο με νίκες· γράφεται και με ήττες και με θυσίες. Στην αυγή του Τρωικού Πολέμου, **η Ιφιγένεια στάθηκε μπροστά στον βωμό ως το αθώο θύμα μιας συμμαχίας που απαιτούσε τίμημα για να κινηθεί η εκστρατεία.** Η θυσία της δεν ήταν απλώς μια πράξη πίστης στους θεούς. **Ήταν η πολιτική αναγκαιότητα που όμως μετατράπηκε σε τραγικό γεγονός.** Έτσι, η ζωή ενός παιδιού έγινε το κλειδί για την πορεία ενός στρατού.

Οι συμμαχίες βέβαια, τότε όπως και τώρα, έχουν διπλή όψη. Άλλοτε υπηρετούν το συμφέρον της ισχύος, άλλοτε το δίκαιο της ελευθερίας. Στον Τρωικό Πόλεμο, η **συμμαχία των Αχαιών ένωσε πόλεις και ηγεμόνες, αλλά ηθικά επέτρεψε μια πράξη που κανείς μόνος του δεν θα τολμούσε να αναλάβει.** Η συλλογική ισχύς πολλαπλασίασε τη δύναμη, αλλά διέχυσε την ευθύνη. Έτσι, η θυσία της Ιφιγένειας έγινε η «**αναγκαία απόφαση**» για το **συμφέρον της εκστρατείας δηλαδή της ισχύος.** Ο μύθος ως εκ τούτου μας διδάσκει ότι η **συμμαχία των Αχαιών δεν είναι το ηθικό υποκείμενο από μόνη της, αλλά φορέας δύναμης που έχει ανάγκη από ηθική βάση.**

Ο παραλληλισμός με τη σύγχρονη Ουκρανία, που στο παρόν σημείωμα θα εξεταστεί σε σχέση με τους συμμάχους της, φωτίζει τον χώρο όπου η **πολιτική αναγκαιότητα συναντά την ηθική και όπου οι συμμαχίες άλλοτε υπηρετούν το δίκαιο, άλλοτε το δικό τους συμφέρον.** Δεν αναζητούμε εύκολες αναλογίες, αλλά το σκληρό κέντρο του τραγικού, **όπου κάθε υποχώρηση έχει κόστος και κάθε αδιαλλαξία έχει συνέπειες.**

Σήμερα, η Ουκρανία βρίσκεται μπροστά σε ένα παρόμοιο τραγικό δίλημμα. Αντιστέκεται με θάρρος, υπερασπίζεται την ανεξαρτησία της από έναν εισβολέα με μεγαλύτερη ισχύ, άρα η ειρήνη όταν θα επιτευχθεί θα απαιτήσει παραχωρήσεις προφανώς από τον ασθενέστερο από πλευράς ισχύος. Κάθε υποχώρηση μοιάζει με την **Ιφιγενειακή θυσία. Θα είναι επώδυνη, αναγκαία, αλλά γεμάτη ερωτήματα για το αν**

το τίμημα αξίζει τον σκοπό. Οι συμμαχίες που στηρίζουν την Ουκρανία **δεν είναι πάντα αμιγώς φορείς δικαιοσύνης.** Απέδειξαν ότι συχνά κινούνται από το δικό τους οικονομικό ή γεωπολιτικό συμφέρον ή από την επιδίωξη στρατηγικής ισορροπίας και γιατί όχι υπεροχής ή ως κοινότητες δικαίου.

Όταν οι συμμαχίες υπηρετούν το συμφέρον, η προτεραιότητά τους είναι η νίκη, η ασφάλεια, η αποτροπή, η αποκόμιση γεωπολιτικού πλεονεκτήματος, ακόμη και με μέσα που τραυματίζουν το δίκαιο.

Όταν υπηρετούν το δίκαιο, οι αρχές όπως, εθνική κυριαρχία, ανθρώπινη αξιοπρέπεια, προστασία αμάχων κ.λπ. τίθενται ως αδιαπραγμάτευτες. Τότε οι παράγοντες ισχύος πρέπει να δεσμεύονται από κανόνες που αποκλείουν ορισμένες «αποτελεσματικές» αλλά άδικες επιλογές ώστε η συμμαχία να μην εκτραπεί σε κυνική αναγκαιότητα.

Το κρίσιμο ερώτημα δεν είναι αν μια συμμαχία έχει συμφέρον, που πάντα έχει. Είναι αν το συμφέρον της μπορεί να περιοριστεί από το δίκαιο και αν οι αποφάσεις της αναγνωρίζουν τις τραγικές τους επιπτώσεις χωρίς να τις προβάλλουν ή τις επιβάλλουν ως φυσική συνέπεια .

Κι όμως, η αληθινή πρόκληση είναι να μην αφεθεί το συμφέρον να καταπιεί το δίκαιο. Η ειρήνη που θα έρθει πρέπει να είναι **ειρήνη με αξιοπρέπεια, όχι ειρήνη με υποταγή.** Η πολιτική δεν πρέπει να είναι ανήθικη αναγκαιότητα· χρειάζεται σαφή όρια ώστε το μέσο να μην καταστρέψει τον σκοπό. **Ειρήνη χωρίς ελευθερία δεν είναι ειρήνη· ασφάλεια χωρίς δικαιοσύνη δεν είναι ασφάλεια.**

Σε αυτό το σημείο όμως ο Θουκυδίδης μας «προσγειώνει» στην πραγματικότητα και μας υπενθυμίζει στον Διάλογο των Μηλίων ότι «οι ισχυροί πράττουν ό,τι τους επιτρέπει η δύναμή τους, ενώ οι αδύναμοι υπομένουν ό,τι τους επιβάλλεται». Αυτή η σκληρή αλήθεια συνδυάζεται με τον μύθο της Ιφιγένειας και με τη σύγχρονη πραγματικότητα της Ουκρανίας:

- **Η θυσία της Ιφιγένειας** δείχνει ότι η ισχύς υπαγορεύει τους όρους, ακόμη κι αν αυτοί είναι ηθικά αμφίσημοι.
- **Η Ουκρανία** βιώνει ότι οι υποχωρήσεις δεν είναι απλώς επιλογές αλλά είναι επιβεβλημένες από την ανισορροπία δυνάμεων.
- **Οι συμμαχίες,** τότε και τώρα, λειτουργούν ως εργαλεία ισχύος που άλλοτε υπηρετούν το δίκαιο, άλλοτε το συμφέρον τους.

Συμπερασματικά, η Ιφιγένεια μας δείχνει το τραγικό βάρος της θυσίας. Η Ουκρανία μας δείχνει το τραγικό βάρος των υποχωρήσεων. Ο Θουκυδίδης μας εξηγεί ότι όλα αυτά συμβαίνουν γιατί στον κόσμο των συμμαχιών και των συγκρούσεων, η ισχύς είναι ο τελικός κριτής.

Ας διδαχθούμε, λοιπόν, από τον μύθο και την ιστορία. Η θυσία δεν πρέπει να γίνει κανόνας, αλλά προειδοποίηση. Οι συμμαχίες πρέπει να υπηρετούν όχι μόνο την ισχύ, αλλά και το δίκαιο. Μόνο τότε η ειρήνη θα είναι άξια να διατηρηθεί.